

УДК 338.45:658.1

DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/11.11>**Дмитренко В.І.**

кандидат економічних наук, професор,

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1860-418X>

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

У статті визначено сутність та умови реалізації управління фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі у сучасних умовах господарювання. При цьому використано методи упорядкування, порівняння, графічні, системно-структурного аналізу та наукового узагальнення. В ході дослідження встановлено взаємозв'язок підприємств будівельної галузі з різними секторами економіки та видами економічної діяльності. Визначено ключові елементи управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі. Конкретизовано додаткові методи та заходи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі. Представлено основні завдання управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі. Проаналізовано принципи управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі. Подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук шляхів забезпечення високого рівня управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі.

Ключові слова: управління, фінансово-економічна безпека, підприємства будівельної галузі, ринок нерухомості, виробнича діяльність.

Постановка проблеми. Головним завданням економіки держави є гарантування стабільної, стійкої та ефективної діяльності підприємств. Держава, яка зацікавлена в стабільному економічному зростанні, повинна забезпечити ефективне функціонування всіх підприємств незалежно від видів економічної діяльності. Для того щоби підприємства мали змогу результативно функціонувати, необхідно забезпечити гідний рівень фінансово-економічної безпеки та захисту їх від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними вченими нині закладено основи для побудови систем економічної безпеки вітчизняних підприємств, зокрема підприємств будівельної сфери. Структурний склад систем економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання досліджують такі науковці, як В.М. Андрієнко, О.І. Барановський, Т.В. Давидюк, В.І. Мунтян, М.В. Мосіюк, М.І. Зубок, В.С. Рубцов, С.М. Яременко, В.Г. Гусаров, О.В. Васильєв, І.В. Сорокіна, Г.В. Козаченко, О.А. Кириченко, В.П. Пономарьов, В.Є. Глушков, Р.М. Редько.

З огляду на ґрунтовні та багатоаспектні дослідження у сфері фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі досі не існує єдності наукових поглядів щодо структури та механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі, що й обумовило необхідність теоретичного та практичного аспектів дослідження цієї проблеми.

Мета статті полягає у дослідженні сутності та умов реалізації управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Фінансово-економічна безпека є важливою частиною діяльності будь-якого підприємства незалежно від видів економічної діяльності, що значно впливає на їх рівень. Питання фінансово-економічної безпеки є складним та комплексним, адже включає поєднання різноманітних робіт, які гарантують платоспроможність підприємства та його ліквідність; забезпечують контроль різних видів діяльності підприємств для того, щоби покращити його ефективність; достатній рівень знань персоналу; раціональне використання ресурсів; уникнення збитків шляхом ліквідації загроз.

Фінансово-економічну безпеку науковці поєднують з економічною безпекою на всіх рівнях, адже прибуток підприємства є результатом економічної діяльності та водночас виступає фінансовим ресурсом, який можна витратити для подальшого розвитку бізнесу та навчання персоналу. Так, увійшло до наукового обігу поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, яке охоплює залежність економічної та фінансової діяльності підприємства й встановлює місце фінансів в економічній сфері суб'єктів господарювання [1].

Враховуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що фінансово-економічна безпека підприємства є складною системою, яка поєднує внутрішні компоненти, спрямовані на ефективне використання ресурсів за будь-яким напрямом.

Для того щоби дослідити питання фінансово-економічної безпеки, необхідно використати системний підхід, який передбачає розгляд діяльності підприємства як багатокомпонентної системи та базується на принципах цілісності об'єкта дослідження, що в результаті дає змогу

виявити залежність між складовими частинами та запропонувати методи їх раціонального використання. З огляду на це безпеку необхідно досліджувати через її основні складові частини, а саме проводити моніторинг чинників, які позитивно чи негативно впливають на складові частини; розглядати процеси, які створюють вплив на фінансово-економічну безпеку; здійснювати аналіз реалізації ресурсів підприємства; аналізувати економічні показники, які характеризують рівень забезпечення складових частин; сформулювати заходи підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємств загалом [2].

Вважаємо, що дослідження змісту й складових частин фінансової безпеки підприємств будівельної галузі має велике значення внаслідок того, що ці підприємства здійснюють досить помітний внесок у розвиток економіки держави, створення валового внутрішнього продукту.

Фінансово-економічна безпека підприємств є індивідуальною, адже її дієвість залежить від законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, свідомості та самовіддачі персоналу, знань та вмінь начальника, що займається створенням та реалізацією самої системи. Проте лише певна частина підприємств будівельної галузі виділяє такий компонент у своїй діяльності, як система фінансово-економічної безпеки, хоча цим питанням здебільшого займаються менеджери та аналітики. На сучасних підприємствах будівельної галузі здебільшого набула розвитку силова безпека, проте науковці акцентують увагу на тому, що силова безпека є певним компонентом в економічній безпеці [3].

Будівництво гарантує більш широке відтворення певних потужностей та основних фондів для країни. Будівельна продукція – це складова частина суспільного продукту, до якого

Рисунок 1 – Елементи управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі

Джерело: сформовано автором на основі [5]

входять роботи з вишукування та проектування об'єктів будівництва, їх будівництва, монтажу й налагодження обладнання, ремонту будівельних об'єктів, їх розширення та реконструкції. Водночас оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі пов'язане з тим, що ці підприємства пов'язані з різними видами економічної діяльності, а саме з:

- фінансовими установами та організаціями, що забезпечують надання коштів для будівельної діяльності;
- нефінансовими корпораціями, які виготовляють будівельну продукцію та матеріали, машини та обладнання для будівництва, забезпечують транспортування різних вантажів для будівництва, створюють умови для нормальної роботи підприємств будівельної галузі;
- домогосподарствами, які є замовниками будівництва та приватними інвесторами [4].

Як наслідок, виникає ще один взаємозв'язок між фінансово-економічною безпекою та партнерами по бізнесу, в результаті чого необхідно враховувати ролі партнерів у показниках фінансово-господарської діяльності підприємств будівельної галузі.

Фінансово-економічна безпека є внутрішньою характеристикою підприємств, яку потрібно оцінювати з позиції захищеності складових частин технологічного процесу та гарантування функцій окремого виду економічної діяльності. Можна виділити шість таких основних етапів процесу будівництва:

- підписання договору на виконання будівельних робіт;
- реалізація проектних розробок;
- складання калькуляцій та кошторисів;
- замовлення та отримання необхідних будівельних матеріалів;
- процес будівництва;
- здача об'єктів замовнику та отримання коштів.

На кожному з цих етапів потрібно дотримуватися заходів безпеки.

Важливими аспектами управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі є:

- дотримання й виконання завдань та функцій підприємствами будівельної діяльності;
- вплив на процес будівництва;
- використання інноваційних технологій;
- зменшення витрат.

Для управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі необхідна наявність певних елементів (рис. 1).

З огляду на вищезазначене управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі включає механізм управління фінансово-економічною безпекою, до якого входять інструменти, методи, принципи, стимули, які забезпечують зростання ефективності та результативності щодо формування та реалізації фінансово-економічної безпеки.

Доцільно згрупувати за ознаками основні принципи та завдання забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі. Отже, ними є сфера діяльності підприємства будівельної галузі, етап виробничого процесу, етапи циклу та забезпечення.

Дотримання зазначених принципів та виконання поставлених завдань має дати змогу протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища та стати основою створення механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі [6].

В результаті дослідження виділені три такі основні групи складових частин фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі:

- складові частини, які характеризують сутність;

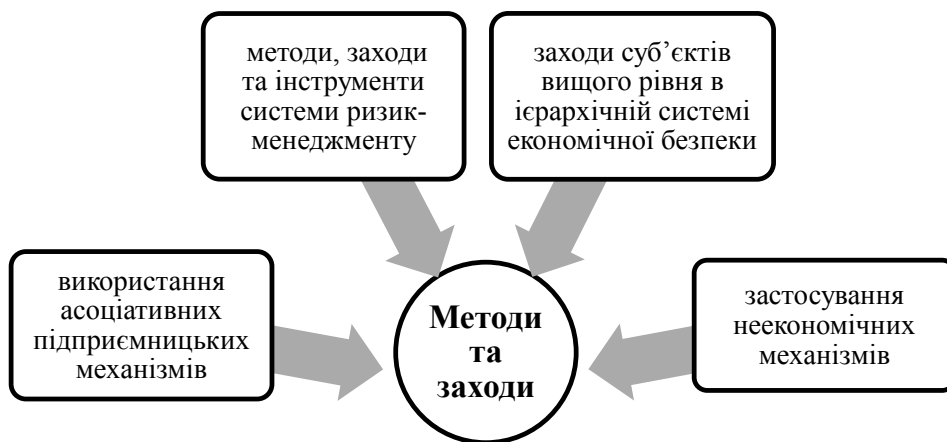

Рисунок 2 – Додаткові методи та заходи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі

Джерело: сформовано автором на основі [7]

– складові частини, які пов'язані з фінансовим станом;

– складові частини, які розкривають організаційно-управлінську сутність.

В ході дослідження розкриваються зміст і взаємозв'язок цих складових частин, які дають можливість обґрунтувати їх вплив на фінанси підприємств будівельної галузі та встановити компоненти для нейтралізації та попередження загроз і ризиків.

Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі складається з методів, інструментів та заходів для їх реалізації, крім того, він є невід'ємним елементом системи його безпеки.

Організаційні та фінансові можливості суб'єктів господарювання залежать від їх розміру, типу та обсягів діяльності, а також мають різні рівні ризику впливу на фінансово-економічну безпеку підприємств будівельної галузі. Вжиття таких заходів здійснюється на основі функціонування та формування структур.

Слід зазначити, що деякі експерти вважають, що для забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі велике значення має розроблення додаткових механізмів гарантування безпеки (рис. 2).

Враховуючи вищезазначене, маємо зазначити, що під час створення системи фінансово-економічної безпеки сучасних підприємств будівельної галузі особливу увагу слід звернути на технічний відділ, зокрема головного механіка, енергетика, технолога, адже цей відділ здійснює постачання та реалізацію продукції, облік та контроль діяльності, організовує працівників та відповідає за фінансову роботу.

Для підприємств будівельної галузі велике значення має також організація процесу будівництва, під час якого виникають різні види ризиків та загроз, які доцільно контролювати та нейтралізувати.

Створення власної служби безпеки є необхідним елементом для забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі. Така служба безпеки повинна бути самостійною, унікальною та комплексною, при цьому враховувати розміри підприємства, форму господарювання та дотримуватися умов конфіденційності. За умови правильного функціонування така служба безпеки зможе допомогти уникнути збитків, які можуть виникнути внаслідок негативного впливу на систему безпеки підприємства за різними аспектами фінансово-господарської діяльності [8].

В результаті дослідження виокремлено такі основні принципи управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі:

– принцип формування та реалізації стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки;

– принцип врахування власних фінансових інтересів підприємств будівельної галузі з урахуванням його критеріїв оцінювання стану фінансово-економічної безпеки та моніторингу значень індикаторів;

– принцип балансу між усіма структурними підрозділами;

– принцип постійного відстеження загроз та їх нейтралізації;

– принцип дотримання стратегії та місії щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки;

– принцип формування та вжиття заходів щодо мінімізації та ліквідації загроз;

– принцип запровадження інноваційних проєктів для ефективного використання ресурсного потенціалу;

– принцип високого рівня діяльності для забезпечення конкурентоспроможності підприємств будівельної галузі;

– принцип аналізу основних засад та напрямів управління фінансово-економічною безпекою [9].

Враховуючи вищезазначене, вважаємо доцільним формування основних завдань управління фінансово-економічною безпекою. Отже, ними є:

– моніторинг та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємств;

– нейтралізація кризових явищ та їх прогнозування;

– з'ясування основних пріоритетів та їх необхідний захист у процесі діяльності;

– створення механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємств задля уникнення загроз та формування відповідних заходів щодо їх мінімізації.

Відповідно до концепції та стратегії безпеки, що функціонують на підприємстві будівельної галузі, має створюватися система управління фінансово-економічною безпекою. Науковці вважають, що така концепція безпеки повинна поєднувати важливі рішення, які спрямовані на реалізацію програмного рівня безпеки, а також включати певні дії, рішення та погляди.

Висновки. В результаті дослідження визначено низку ознак, які впливають на фінансово-економічну діяльність підприємств будівельної галузі. Встановлено фінансово-економічні взаємовідносини підприємств будівельної галузі та низку фінансових загроз і ризиків, які необхідно враховувати під час розроблення системи управління фінансово-економічною безпекою. Обґрунтовано обсяги та структуру фінансових ресурсів, джерела їх формування, вартість і своєчасність надходження, адже вони здійснюють вагомий вплив на фінансово-економічну безпеку підприємств будівельної галузі. В результаті визначено, що для досягнення фінансової стійкості підприємства будівельної галузі мають дотримуватися

умови управління фінансово-економічною безпекою підприємств будівельної галузі, а саме вони мають бути стабільними та прагнути до стійкого

розвитку, захищати свої фінансово-економічні інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз та здійснювати моніторинг.

Список використаних джерел:

1. Дзянбо Ю.Й. Особливості управління фінансово-економічною безпекою будівельних корпоративних підприємств у сучасних умовах господарювання. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 17. № 2. С. 128–135.
2. Сорокіна І.В. Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 12. С. 114–122.
3. Андрієнко В.М. Сучасні підходи до формування системи економічної безпеки вітчизняних підприємств будівельної галузі. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2014. Вип. 37. С. 119–126.
4. Ступнікер Г.Л., Спірідонова К.О. Оцінка ключових аспектів розвитку підприємств будівельної галузі на ринку нерухомості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6. Ч. 3. С. 67–70.
5. Бондаренко О.О., Сухецький В.А. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (дата звернення: 04.05.2020).
6. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. № 1 (25). С. 39–51.
7. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи. *Фінансові ринки та цінні папери*. 2009. № 16. С. 22–28.
8. Васильєв О.В., Мейта В.І. Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 14. № 2. С. 138–145.
9. Столбов В.Ф., Шаповал Г.М. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки підприємств будівельної галузі. *Комунальне господарство міст*. 2013. № 111. С. 103–108.

References:

1. Dziańbo, Yu.Y. (2014), “Specialized departments are economically and economically built corporations of enterprises in modern economic enterprises”, *Ekonomichnyi analiz*, volume 17, № 2, pp. 128–135.
2. Sorokina, I.V. (2009), “Theoretical and methodological aspects of forming the system of economic security of the enterprise”, *Aktualni problemy ekonomiky*, № 12, pp. 114–122.
3. Andriienko, V.M. (2014), “Modern approaches to the formation of the system of economic security of domestic construction companies”, *Vcheni zapysky Universytetu “KROK”*, issue 37, pp. 119–126.
4. Stupniker, H.L. and Spiridonova, K.O. (2016), “Assessment of key aspects of development of construction companies in the real estate market”, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, issue 6, part 3, pp. 67–70.
5. Bondarenko, O.O. and Sukhetskyi, V.A. (2014), “Financial and economic security of the enterprise: theoretical and practical aspects”, *Efektivna ekonomika*, № 10, retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (accessed: 04 May 2020).
6. Davydiuk, T.V. (2013), “Financial and economic security or the financial component of economic security: an epistemological approach”, № 1 (25), pp. 39–51.
7. Kyrychenko, O.A. (2009), “Improving the management of financial security of enterprises in the financial crisis”, *Finansovi rynky ta tsinni papery*, № 16, pp. 22–28.
8. Vasyliiev, O.V. and Meita, V.I. (2013), “Formation of the economic security management system of industrial enterprises”, *Ekonomichnyi analiz*, № 2, issue 14, pp. 138–145.
9. Stolbov, V.F. and Shapoval, H.M. (2013), “Features of management of the system of financial and economic security of construction enterprises”, № 111, pp. 103–108.

Dmytrenko Vasyl*Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes*

MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

The article defines the essence and conditions of realization of management of financial and economic safety of the enterprises of construction branch in modern conditions of managing. The methods of ordering, comparison, graphical, system-structural analysis and scientific generalization were used. The topic of the study is quite relevant because the market environment in which domestic businesses operate, quite significantly responds to the political, social and economic processes taking place in our country. It is established that the development of construction companies depends on internal and external threats in the course of their activities (the level of development of the political and economic system, the current legal framework, property relations, the market situation and others). Existing threats can affect the level of production efficiency, its competitiveness and product competitiveness, rational use of all types of resources, ensuring a high level of profitability, solvency and financial stability. Achieving financial and economic security becomes one of the main tasks of enterprise management, however, the very understanding of the essence of such security is ambiguous, as well as understanding the mechanism of its achievement. Constant changes in the external and internal environment, the emergence of new factors that form the basis of financial and economic security, the need for improved methodological approaches to assessing the level of financial and economic security in uncertainty, the use of new methods and algorithms for financial and economic security, creating management systems need further research and attract the attention of both scientists and practitioners. The study established the relationship of construction companies with different sectors of the economy and economic activities. The key elements of management of financial and economic security of the enterprises of construction branch are defined. Additional methods and measures to ensure the financial and economic security of construction companies are specified. The main tasks of financial and economic security management of construction companies are presented. The principles of financial and economic security management of construction companies are analyzed. Further research should be aimed at finding ways to ensure a high level of management of financial and economic security of construction companies.

Key words: *management, financial and economic security, construction companies, real estate market, production activities.*

JEL classification: D210, G390, J280, L740.
